

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ

УДК: 37.011.32+37.036+159.928.22

Гузалова О. В.

У статті розглядається роль творчого мислення у процесі формування педагогічної обдарованості студентів. З'ясовано сутність понять «творче мислення» та «педагогічна обдарованість».

Ключові слова: творче мислення, педагогічна обдарованість, навчально-виховний процес.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ С ЦЕЛЮ ФОРМИРОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ОДАРЕННОСТИ

Гузалова О. В.

В статье рассматривается роль творческого мышления в процессе формирования педагогической одаренности студентов.

Ключевые слова: творческое мышление, педагогическая одаренность, учебно-воспитательный процесс.

DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVE THINKING WITH THE PURPOSE OF FORMATION OF THEIR PEDAGOGICAL GIFTEDNESS

Guzalova O.

This article examines the role of creative thinking in the process of forming students' pedagogical giftedness. The essence of the notions «creative thinking» and «pedagogical talent» is revealed.

Key words: creative thinking, pedagogical giftedness, educational process.

Постановка проблеми у загальному вигляді пов'язана із завданням вищої школи підготувати майбутніх фахівців до ефективного та швидкого вирішення професійних завдань, що залежить від якості здобутої освіти та рівня розвитку їх творчого мислення. Вирішення такого завдання стає можливим за умови, якщо навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі буде спрямований на розвиток творчого мислення студентів, формування їх педагогічної обдарованості, цілісного світогляду та гармонійного розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, переконує, що проблематику розвитку творчого мислення широко представлено у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців. Підготовка спеціалістів, здатних до розкриття власного творчого потенціалу, має суттєве значення для вирішення завдань сучасної професійної освіти.

Проблему творчості широко висвітлено в психолого-педагогічній літературі. Творчу діяльність, умови творчого розвитку особистості досліджували такі вчені: В. Андреев, Л. Виготський, В. Крутецький, І. Лернер, О. Матюшкіна, Л. Шульгіна та ін. Проблематику формування творчого потенціалу у навчальній діяльності розглядали В. Андреев, В. Афанасьєв, А. Вербицький,

А. Карачев, І. Лернера, М. Махмутов, Л. Шрагіна, І. Якиманська та інші вчені.

Зокрема, проблема ефективного розвитку творчого мислення в навчально-виховному процесі завжди буда предметом дослідження серед науковців. Визначальними у вивченні цього питання були праці Дж. Гілфорда, У. Йоманса, К. Осборна, Г. Ліндсея, К. Халла, Р. Томпсона, Е. Торренса та ін. Вагоме значення для дослідження творчого мислення мали праці таких вчених, як Б. Блум, Д. Богоявленська, Є. Варнавіських, В. Вергасов, Т. Глушакова, В. Давидов, В. Дружинін, О. Єфремова, В. Загвязинський, З. Калмикова, Н. Короткова, О. Леонтьєв, О. Матюшкін, Д. Мустафіна, Я. Пономарьов, А. Серавін, А. Сімановський, М. Скаткін, К. Халл, Р. Томпсон та інших.

За результатами аналізу психолого-педагогічних наукових джерел з проблем творчості, доходимо висновку про взаємозв'язок та взаємовплив творчого потенціалу особистості, її творчого мислення та педагогічної обдарованості. Оскільки педагогічна обдарованість розвивається внаслідок своєрідного поєднання задатків та сприятливого соціального середовища, а також стило виховання, очевидно, що передбачається наявність у людини певного потенціалу для досягнення успіхів у професійній педагогічній діяльності.

Формулювання цілей статті. Мета даної статті полягала у розкритті впливу творчого мислення студентів на процес формування їх педагогічної обдарованості.

Вклад основного матеріалу дослідження почнемо з визначення сутності поняття «педагогічна обдарованість».

Під педагогічною обдарованістю розуміють системну якість особистості, яка розвивається в єдності педагогічних здібностей (обдарованості) і гуманістичної позиції, що забезпечує духовність професії [6, с. 1]. Педагогічна обдарованість є якісно своєрідним поєднанням педагогічних здібностей особистості, інтелекту, креативності її мислення й діяльності та свідомої наполегливої спрямованості до здійснення функцій педагогічного працівника [1, с. 115].

Оскільки творчий підхід у професійній педагогічній діяльності є необхідною умовою успішного її виконання, наявність у людини творчого потенціалу та творчого мислення уможливує формування педагогічної обдарованості. Творче мислення майбутнього фахівця сприяє удосконаленню креативності педагога, розвитку свідомої спрямованості до професійної діяльності, подальшому розвитку педагогічних здібностей, творчому застосуванню набутих знань і умінь, а отже безпосереднім чином зумовлює формування педагогічної обдарованості майбутніх фахівців.

Здатність до здійснення творчої педагогічної діяльності формується в процесі спеціально організованої професійної підготовки і зумовлена рівнем розвитку творчих здібностей особистості, розвитку професійних і особистісних якостей майбутнього вчителя, які сприяють успішній творчій педагогічній діяльності.

Формування творчої педагогічної активності неможливе без виявлення індивідуальних можливостей студентів. В основі побудови навчально-виховного процесу має бути особистість, її індивідуальні особливості, що забезпечить виявлення та розкриття творчих здібностей студента, стимулювання роз-

витку здатності особистості до творчого пошуку, креативного мислення, вирішення професійних завдань завдяки творчому підходу.

Творче мислення студентів-майбутніх учителів зумовлює успішну професійну педагогічну діяльність, найвищим рівнем прояву якої є педагогічна творчість — розвивальна взаємодія викладача та студента, що стимулює розвиток творчої спрямованості особистості. Важливою особливістю педагогічної творчості є реалізація педагогом власного особистісного і професійного творчого потенціалу засобом творення особистості того, хто навчається. Педагогічна обдарованість особистості реалізується у процесі педагогічної творчості. В наукових джерелах педагогічну творчість розглядають як критерій якісного становлення особистості вчителя (Н. Кічук), як процес самореалізації педагога (С. Сисоєва), як засіб оптимізації навчально-виховного процесу (Ю. Бабанський, В. Кан-Калик, Л. Рувинський).

Творчість виступає як найвища форма людської пізнавальної діяльності, яка, в свою чергу, є одним із найбільш кваліфікованих видів праці. Тому рівень розвитку творчого мислення студентів в цілому впливає на ефективний розвиток суспільства.

Навичками творчого мислення можуть бути: можливість самостійно бачити і формулювати проблему; здатність висунути гіпотезу, знайти спосіб її перевірки; зібрати та проаналізувати дані, знайти відповідну методику їх обробки; спроможність зробити висновки і запропонувати можливості застосування отриманих результатів на практиці; здатність бачити проблему в цілому, всі аспекти та етапи її вирішення. Особистість із такими якостями здебільшого характеризують як творчу, яка особливо бачить предмет своєї діяльності та спроможна новаторського підходу у професійній діяльності, відкриття нового.

Психологами виокремлено наступні умови, що стимулюють розвиток творчого мислення:

- ситуації незавершеності або відкритості, на відміну від жорстко заданих і суворо контрольованих;
- створення, розробка прийомів і стратегій, предметів та інструментів для подальшої діяльності;
- стимулювання відповідальності і незалежності;
- акцент на самостійних розробках, спостереженнях, почуттях, узагальненнях [3, с. 323].

Творчий процес є особливою формою якісного переходу відомого до невідомого та реалізується за допомогою різних форм пошукової діяльності. Зпоміж умов, що сприяють розвитку творчого мислення і креативності особистості, Е. Торренсом було виокремлено наявність творчих здібностей, творчих умінь і творчої мотивації. Водночас високий рівень прояву творчих здібностей та творчого мислення виявляється при одночасній наявності усіх трьох факторів. Разом із цим, необхідною умовою формування педагогічної обдарованості є розвиток креативності можна дійти висновку, що у навчально-виховному процесі під час роботи з педагогічно обдарованими студентами необхідно приділяти значну увагу розвитку творчого потенціалу та творчого мислення особистості як передумови формування педагогічної обдарованості.

В сучасних умовах навчання у вишах невід'ємним елементом результативного навчального процесу є створення сприятливих умов для розвитку твор-

чого мислення студентів. Розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців як необхідної складової формування педагогічної обдарованості передбачає створення найсприятливіших умов для творчої діяльності викладачів. Навчання та виховання тоді стає ефективнішим (творчо спрямованим), коли навчальний процес вибудовується з урахуванням індивідуальності студента, є особистісно зорієнтованим, актуалізується необхідність використання креативного підходу під час вирішення навчальних завдань.

Творчий потенціал особистості, рівень розвитку її творчого мислення є визначними складовими як навчального, так і виховного процесів, а результатом застосування творчого потенціалу викладача у формуванні педагогічної обдарованості студентів є процес творення нової індивідуальності, особистості, яка стане невід'ємною часткою суспільства та забезпечуватиме сучасний стан оновлення (модернізації) освіти.

Розвиток педагогічного мислення студентів та підвищення результативності навчально-виховного процесу залежить від психолого-педагогічних умов, оптимальних шляхів реалізації творчої педагогічної діяльності та особистісних якостей викладача. Педагогічна діяльність вирізняється творчим характером. Отже, розвиток творчого мислення педагогічно обдарованих студентів значно впливає на розвиток та реалізацію в професійній діяльності педагогічних здібностей та формування педагогічної обдарованості.

В психолого-педагогічній літературі виокремлено педагогічні умови, що сприяють творчій діяльності та самореалізації особистості викладача:

- забезпечення можливості реалізації вчителем своїх здібностей у навчально-виховному процесі, у пізнавальній роботі зі студентами, у системі підвищення кваліфікації з метою самоутвердження викладача, розвитку в нього почуття самоповаги;

- сприяння самовизначенню викладача через надання можливості індивідуального вибору у викладацькій сфері;

- сприяння вияву особистості викладача у громадській діяльності з метою самореалізації;

- створення творчої атмосфери, сприятливого психологічного клімату у колективі; демократичний стиль спілкування у колективі;

- оптимізація, наукова організація праці для забезпечення вільного часу викладача з метою створення умов для самореалізації особистості вчителя на дозвіллі, підвищення його загальної культури; своєчасна позитивна оцінка роботи викладача; забезпечення естетичних умов праці [4, 5].

Висновки. Розвиток творчого потенціалу та творчого мислення студентів, здатних нестандартно та ефективно вирішувати навчальні завдання, виступає важливою умовою формування педагогічної обдарованості, в першу чергу, майбутніх учителів, а також інших майбутніх фахівців, яка сприятиме успішності їхньої професійної діяльності. Педагогічна обдарованість необхідна не лише майбутнім учителям, але й будь-яким фахівцям, які в подальшому будуть обіймати провідні посади в керівництві виробництвом.

Література

1. Антонова О. Є. Теоретико-методологічні засади навчання обдарованих студентів у педагогічних університетах: автореф. дис. на здобуття наук. сту-

пеня докт. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Олена Євгенівна Антонова. – Київ, 2008. – 43 с.

2. Богоявленська Д. Б. Інтелектуальна активність як проблема творчості / Д. Б. Богоявленська. – Изд-во Ростов. ун-та, 1983. – 173 с.

3. Брушлинский А. В. Мышление / А. В. Брушлинский // Общая психология. – М. : Просвещение, 1968. – 327 с.

4. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Виготський. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.

5. Пономарев Я. А. Психология творчості / Я. А. Пономарев. – М. : Видавництво «Наука», 1976. – 302 с.

6. Прокопів Л. Педагогічна обдарованість як важлива складова фахового зростання майбутнього вчителя / Л. Прокопів. - [Електронний ресурс]. - / http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2008_19_1/doc_pdf/Prokopiv_st.pdf

7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – СПб. : «Питер», 1999. – 720 с. : (Серия «Мастера психологии»)

8. Torrance E. P. Causes for Concern. Creativity. Selected Readings / Edited by P. E. Vernon. Harmondsworth: Richard Clay (The Chaucer Press) Ltd, 1975. - P. 355-371.

***Abstract.** This article analyzes the problem of creative thinking in modern science, examines the role of creative thinking in the process of forming students' pedagogical giftedness. As a result of the analysis of scientific and pedagogical sources the essence of the concepts «creative thinking» and «pedagogical giftedness» is revealed. The influence of creative thinking on the formation of pedagogical giftedness is proved.*

The term «pedagogical giftedness» refers to a peculiar combination of individual teaching abilities, intelligence, creativity of thought and activity and conscious direction to implement the functions of professional teacher. It is emphasized that inasmuch creative thinking of future specialists contributes to the improvement of teacher creativity, development of conscious orientation to the profession, the further development of teaching skills, creative application of acquired knowledge and skills, it directly leads to the formation of pedagogical giftedness of future specialists.

Creative thinking of future teachers leads to their professional teaching career, highest manifestation of which is pedagogical creativity – the developing interaction between teacher and student that encourages the development of personal creative directionality.

The pedagogical conditions promoting the development of creative thinking have been determined. Creativity in professional educational activity is a prerequisite for its successful implementation. The presence of personal creativity and creative thinking enables the formation of pedagogical giftedness.

Key words: creative thinking, pedagogical giftedness, educational process.